

Špalíček – digitální knihovna kramářských tisků (spalicek.net)

INFORUM 2018

Matěj Měříčka, Iva Bydžovská, Knihovna Národního muzea
Olga Čiperová, AiP Beroun s.r.o.

Poslechněte lidé milí,
tyto věci neslýchaný,
o Špalíčku tisků kramářských,
v Knihovně Národního muzea
zdigitalizovaných a popsaných,
a na spalicek.net volně přístupných.

Pozdní kramářská píseň zachovávající všechny tradiční složky tohoto typu pololidové literatury od autora píšícího pod pseudonymem J. Podskalák. Tisk sepsaný na základě novinových článků ironizuje hledání zdroje pitné vody pro hlavní město Prahu.

Pražské roury.

Tiskem a nákladem V. Augusty v Litomyšli. — 1298.

Známý kupletní nápěv.

1.
Lidé zlatí — Praha máti
má zas jednou nehodu:
z velké žízně tolik trýzně,
a tam nouze o vodu!
Mudrlaaty si sezvali
ti obecní tatíci,
»odkud vodu« rokovali
na té pražské radnici.

2.
Jeden z radů podal radu,
kotel by se postavil
k tomu cíli, by bacily
z Vltavy jim vyvařil,
by vodička Vltavina
se vším šmejdem z pražských stok
chutnala co hor bystřina,
čistý, svěží, zdravý mok.

3.
Jiný z pánů kdys po ránu
na ležním když bytě vstal
v horách kdesi, jak živ že si
na vodě tak nechutnal.
Že to léčit uměl krásně
— inu jako advokát —
přijali to jednohlasně:
že Prahy tu vodu hnát.

4.
Pak po čase zvolila se
přes to všechno komise,

tam ať páni při zívání
o té vodě radí se.
Při poradě s inženýry
a se svými ženami,
přijato, že podle míry
musí téci rourami.

5.
A teď hádky, z jaké látky
mají být roury ty
udělány, vyvrtány,
vyzděny či ulity.
Sjednání se nedaří,
kde kdo volán na pomoc,
maj neboží »komisaři«
špatný spánek mnohou noc.

6.
Fysikové zase nové
v tom překážky odkryly,
že v té vodě zdraví k škodě
jen se hemží bacily!
Lékaři je umlčeli,
zříce v tom tu výhodu:
voda k mytí nebude-li,
bude více marodů.

7.
Hlava jiná od Karlína
chtěla změnit v tom celý řad,
rada nová ze Smíchova,
a zas jiná z Vinohrad.
Svorně táhla ta komise,
jedni čehy, druzí hot —

Nádeník, pouťový zpěvák a nejznámější autor kramářských tisků, František Hais, kterého lze považovat za typického distributora kramářských písní.

Dle vlastních pamětí zpíval šest až sedm hodin denně čtyři dny v týdnu. Po zbytek času léčil své hlasivky a skládal nové písně či vykonával další drobné práce.

Sepsal na čtyři sta vlastních písní a mnohé jiné upravil pro potřeby potulných zpěváků.

Měl mnoho konfliktů se zákonem pro „překročení tiskového zákona“ či nepovolenou hru na flašinet.

Kramářské tisky byly sbírány po generace a podomácku vázány do knížek zvaných Špalíčky. Odtud odvozen i název naší digitální knihovny.

Špalíček kramářských tisků z vlastnictví sběratele Rudolfa Hlavy, který jej roku 1963 zakoupil za 200 Kčs od umělce Josefa Váchala, který jej nově svázal a upravil poté, co jej dostal darem od Mikoláše Alše. Špalíček obsahuje sto třicet jednotlivých tisků.

Databáze Špalíček dnes obsahuje přibližně čtyři tisíce jednotlivých písní, špalíčků, přívazků a přitisků.

Můžete zde nalézt i drobné články, upozorňující na výstavy kramářských tisků ze sbírek Knihovny Národního muzea či výběrovou bibliografii ke kramářským tiskům.

Špalíček
Digitální knihovna kramářských tisků

Home Vytváření O projektu Probíhající výstavy Archiv výstav Píše se nás Spolupráce

Přihlášení

Uživatelské ID *

Heslo *

• Vytvořit nový účet
• Zaplat nové heslo

Přihlásit se

Co Špalíček umožňuje

- Snadno hledat v rozsáhlém souboru písní
- Filtrovat písně dle různých kritérií
- Označovat oblíbené písně
- Sestavovat vlastní kolekce písní

Výběrová bibliografie ke kramářským tiskům

Výběrová bibliografie ke kramářským tiskům obsahuje srovnávací seznam děl, studií a knih, v nezbytných případech rozšířených o doplňující informace. Seznam je členěn do těchto kategorií:

1. kramářské, pouťové, historické, politické, prorocké a zlidovělé písně;
2. autoři, interpreti a distributori písní; napodobitelé;
3. výzdoba písní, obrazové tabule, štočky;
4. lidové písně, jejich skladby;
5. starší kramářské písně;
6. sbíratelé kramářských písní;
7. recenze a zprávy o knihách a výstavách;
8. badatelské zabývající se kramářskými písněmi, etnologové, rozhovory, apod.

Co je Špalíček?

Internetová knihovna, ve které najdete digitální kopie tisků ze 17. – 19. století. Umožňuje prohlížet a prohledávat téměř 4000 drobných tisků a špalíčků – podomácku vázaných knížek kramářských písní, modliteb a dalších tisků.

Špalíček je určen pro každého, koho zajímá, jak žili a čím se bavili jeho prapradědové a prababičky, pro ty, kdo hledají netradiční zábavu, poučení a inspiraci pro vlastní tvorbu. Kramářské tisky nebyly určeny pro tichou zábavu v koutku, ale ke zpívání a vyprávění.

[Číst dál](#)

Muzea ve virtuálním světě.

Pracovní setkání o potřebách digitalizace muzejních sbírek.

Truchlivý zpěv o smrti Františka Finka, šenkýře Břežského na panství Pardubském.
Ach, jak podivně nešťastí v světě lidé potává.
KP A 101/1 - Samostatný tisk
Kramářská píseň; Vraždy; Fink, František; láška; vražda; kaprát; přátele; loučení; pohřeb; hrob; Běhy (okres Pardubice); Pardubické panství; Přelo

Nová píseň o vraždě, která se stala blíž Pardubic dne 28. října 1862.
Ach, jak podivně nešťastí v světě lidé potává.
KP A 102/1 - Samostatný tisk
Kramářská píseň; Vraždy; 27. říjen 1862 -; form; Nejedo, František; Hodkovice (7) (nad Mohelkou, okres Liberec; v okrese Praha-západ; v okrese T (okres Pardubice); vražda; hospoda; mýto; komise; manželka; pohřeb; Město (?; Město Králové, okres Nymburk?); Hradec Králové;

Truchlivý zpěv o smrti Františka Finka, šenkýře Břežského na panství Pardubském.
Ach, jak podivně nešťastí v světě lidé potává.
KP A 103/1 - Samostatný tisk
Kramářská píseň; Fink, František; Vraždy; vražda; šenkýř; láška; kaprát; Pardubické panství; loučení; pohřeb; Běhy (okres Pardubice); Přelouč (okres

Nová píseň o Uhrách všem mládencům a pannám.
Ach, jedou formi od Vídně, vezou tyka do uherské země.
KP A 119/1 - Samostatný tisk
Kramářská píseň; Revoluce; Rok 1848; válka; boj; uherská revoluce; maďarská revoluce; Uhři; Maďari; Komáři; vojna; vojáci;

Horlivá píseň k svatě Anně, babě Krista Ježíše.
Ach, sem pojďte, poutníci!
KP A 120/1 - Samostatný tisk
Kramářská píseň; Anna; Vlna; ústa; oltář; Čech; válka; obraz; nepřítel; hřbitov; ochrana; chrám; sirotci; vdovy; loučení;

Truchlivá píseň o vraždě a samovraždě, která se stala v Kopečích blíž Vodolky, v okrese Mělnickém, dne 3. prosince 1880.

Špalíček umožňuje vyhledávat jak podle obsahových rejstříků, řazených dle četnosti výskytu daného hesla, tak dle klasického vyhledávání podle incipitů, názvů, tiskařů atd.

[Vyhledávání](#)
[Otevřený záznam](#)

[Truchlivý zpěv o smrti Františka Finka, šenkýře Břehského na panství Pardubském.](#)

Popis

Faksimile

XML

Truchlivý zpěv o smrti Františka Finka, šenkýře Břehského na panství Pardubském.

Incipit
Ach, jak podivně nešťastí v světě lidé potkává.

Identifikace
Signatura: KP A 101/1
Současný vlastník: Knihovna Národního muzea
Česko, Praha
Samostatný tisk
Umístění: s. 1-8

Klíčová slova
Kramářská píseň; Vraždy; Fink, František; Břehy (okres Pardubice); Pardubické panství; Přelouč (okres Pardubice);

Obsah
Píseň o vraždě šenkýře.

Nápěv
Zpívá se jako: Postláj mě, vše stvoření.

Jazyk
čeština

Impresum
Tiskárň: s.n. (Kutná Hora)

Původ
Datum: 1810 (1810)

Fyzický popis
Titul:
[8] s.; 16°; Tiskárna per exensum.
Sloky: 19 slok
Zrcadlo tisku: 82 x 65 (v x š)
Výzdoba: Obrázek, bez rámu, putň, rostlinný motiv apod. V záhlaví písně vlys (ornamenty v ozdobném rámu). Rozměry: 4
Stav: Slav dobrý

Přepis originálu
Přepis incipitu: Ach! jak podivně nesťastí, w // světě lidé potkává, (!) bez na- // dání, bez návěští, kde smrt gř // oť

[Truchlivý zpěv o smrti Františka Finka, šenkýře Břehského na panství Pardubském.](#)

Popis

Faksimile

XML

Záznam obsahuje bibliografický popis a faksimile v uživatelské kvalitě, umožňující listovat celým digitalizovaným dokumentem.

Digitální knihovna kramářských tisků

Home

Poslechněte, co se v pravdě stalo ...

Východní Čechy v kramářské písni

14.11.2017 - 14.11.2018

Virtuální výstava představuje vybrané kramářské písně vázící se ke konkrétním lokalitám východních Čech. Je uspořádána do čtyř částí odpovídajících nejčastěji preferovaným tématům dobových písničkářů. Každá část obsahuje tři události, které našly odezvu v kramářské písni. Základ výstavy tvoří písně z digitální knihovny Spalíček doplněné mapovými listy zobrazujícími tehdejší podobu místa, archivními materiály či dobovými dokumenty potvrzujícími reálný základ písně a stručným textem sumarizujícím událost či doplňujícím další okolnosti. Jelikož kramářské písně bývaly většinou psány novogotickým písmem jsou k dispozici i jejich prepisy do latinky, ovšem se zachováním určitých jazykových zvláštností.

Poutní místa

Morytáty

Neštěstí a katastrofy

Války

Autoři: Mgr. Iva Bydžovská, Michal Klásek a Mgr. Matej Měříčka

Pomoc či materiály k výstavě poskytli: Národní Archiv, SOKA Hradec Králové, SOKA Ústí nad Orlicí, SOKA Žatec, Městské muzeum a galerie Hlinsko, Městské muzeum Žamberk, Český úřad zeměměřičský a katastrální, Vodníimlyry.cz. Všem uctivě děkujeme.

Plakát k výstavě

„Poslechněte, co se v pravdě stalo ...“
zpracované pro konferenci
v Pardubicích v roce 2017

a představující kramářské tisky, vázící se ke konkrétním lokalitám východních Čech. Výstava je členěna tematicky a dále dle jednotlivých příběhů zaznamenaných v kramářských písních. Ty byly doplněny o další dochované archivní dokumenty (většinou zápisy z matrik či kronik), dobové mapy umožňující lokalizaci příběhu a v některých případech i o obrazový materiál k dodnes stojícím svědkům dnes již většinou zapomenutých událostí.

Vedle uvedení základních informací o obsahu výstavy, autorech a spolupracovnících slouží plakát i jako rozcestník k jednotlivým částím výstavy.

Základním stavebním kamenem výstavy jsou jednotlivé dokumenty připojené k plakátu. Dokumenty je možné provázat mezi sebou, a to jak na stejné úrovni, tak hierarchicky.

Dokument druhé úrovně informující o specifikách morytátů v kramářských písniích a odkazující zároveň k dalším dokumentům, prezentujícím konkrétní příběhy.

Myšlenka digitální knihovny kramářských tisků dostala podobu v roce 2008, kdy započal digitalizační projekt VaV (2008-2011) s názvem *Vytvoření otevřeného badatelského prostředí pro kramářské tisky*.

Projekt byl zaměřen na dva klíčové body:

- ochrana sbírkových předmětů
- zpřístupnění sbírky pro odborné publikum i veřejnost.

Řešení tedy muselo zahrnovat :

- digitalizaci a zpřístupnění
- archivaci kvalitních kopií
- zpracování stávajících (a nových) katalogizačních záznamů pro potřeby digitální knihovny

Prezentace projektu na konferenci INFORUM 2011

Co je špalíček?

Podomáku svázaná knížka kramářských tisků.

Co je kramářský tisk?

Kramářský tisk – prozaický nebo písňový drobný tisk s nejčastějšími náměty: novinky, křtiny, humor, katastrofy, lyrika, zázraky, modlitby a náboženské písně. Většina pochází ze 17.-19. století.

Digitální knihovna Špalíček:

- 3771 digitalizovaných kramářských tisků a špalíčků přístupných on-line
- databáze umožňující pohodlné vyhledávání
- přizpůsobitelné grafické rozhraní pro čtení a prohlížení

Bibliografická metadata v XML (Text Encoding Initiative). Pro zpracování slouží open source program Ignis: <http://code.google.com/p/ignis/>.

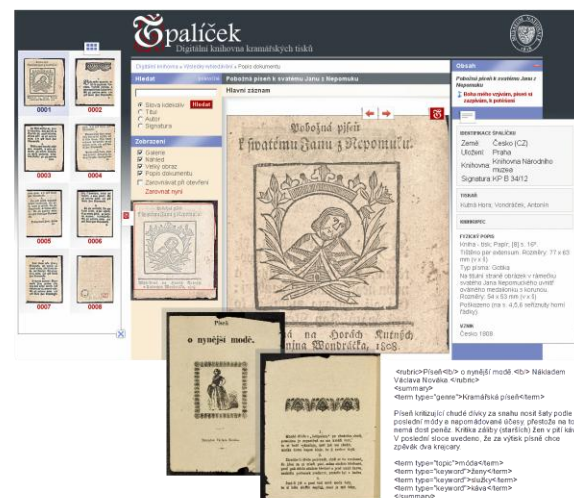
Kde Špalíček najdete?

Na www.spalicek.net.

Kompletní bude digitální knihovna od počátku roku 2012.

Projekt zpracovává Knihovna Národního muzea v rámci grantového projektu MK ČR a podílí se firma AIP Beroun s.r.o..

Kontakt: Iva Bydžovská, e-mail iva_bydzovska@nm.cz.


```
<repository>Knihovna Národního muzea</repository>
<idno>KP_M_199/1</idno>
<msIdentifier>
<msHeading>
<title>Píseň o nynější módě.</title>
<author>
<respStmnt>
<resp>Nakladatel</resp>
<name role="publisher" type="person">
</respStmnt>
<respStmnt>
```

```
<resp>Tiskár</resp>
<name role="printer" type="person">
<name role="printer" type="person">
</respStmnt>
<textLang langKey="CZE">češ</textLang>
<msHeading>
<msContents>
<msItem n="1">
<locus from="1" to="4">s. 1-4</locus>
<title type="incipit">Mnohé dě</title>
<summary>
```

```
<term type="genre">Kramář</term>
nosit šaty podle poslední módy a napo</term>
Kritika z áliby (starších) žen v pití ká</term>
zpěvák dva krejčary.<term type="topi</term>
<term type="keyword">ženy</term>
<term type="keyword">služky</term>
<term type="keyword">káva</term>
<term type="keyword">kafe</term>
<term type="keyword">vlasy</term>
<term type="keyword">úče</term>
<term type="keyword">honzik</term>
<term type="keyword">pomáda</term>
<term type="keyword">fedru</term>
</summary>
```

```
<rubric>Píseň</rubric> o nynější m</rubric>
<colophon>Tiskem Jul. Janů v</colophon>
<incipit>Mnohé děvče s "fedru</incipit>
na sto kroků voní.</incipit>
<q type="melody">
```

```
<note>Bez nářevu</note>
</q>
```

```
<note type="strophes">10 slok</note>
<msItem>
```

The screenshot shows the Ignis XML record editor interface. The form contains the following fields:

- Popis záznamu:**
 - Název dokumentu: Kramářské tisky KHM
 - Autor dokumentu: Bydžovská, Iva
 - Instituce zpracovávající: Knihovna Národního muzea, Praha
- Popis zdroje:**
 - Typ záznamu: Katalog kramářských tisků ve formátu MASTER
 - Typ dokumentu: Jednotlivý tisk
 - Stát uložení: Česko
 - Město uložení: Praha
 - Instituce uložení: Knihovna Národního muzea
 - Identifikační číslo: KP M 199/1
- Země původu:** Česko
- Datace (slovně):** Poslední třetina 19. století
- Datace (meze):** ne před 1860 ne po 1890
- Příštakové číslo:** L.A. 139/1933
- Titul v přepisu:** Píseň o nynější módě.
- Autor:**
- Další autor:** přidat ...
- Tiskár:**
 - Smazat ... (pro konvokát)
 - Osoba: Janů, Jul.
 - Rok narození/vzniku: Rok úmrtí/zániku
 - Místo: Praha
- Role:**
 - Nakladatel
 - Osoba: Novák, Václav
 - Rok narození/vzniku: Rok úmrtí/zániku
 - Místo:
- Další zodpovědnost:** přidat ...
- Jazyk dokumentu:** Česky

Metadata

Bibliografická metadata v XML (Text Encoding Initiative - TEI).

Formát TEI umožňuje strukturovat metadata podle skutečného dělení textu.

Je vhodný pro „listování“ v digitalizovaných obrazech a vyhledávání konkrétních míst v textu.

Program Ignis pro zpracování bibliografických metadat (open source):
<http://code.google.com/p/ignis/>
 (Downloads)

Poskytuje uživatelsky příjemné rozhraní pro zpracování XML souborů. Je ušitý na míru kramářským tiskům. Jde přizpůsobit jinému typu materiálu.

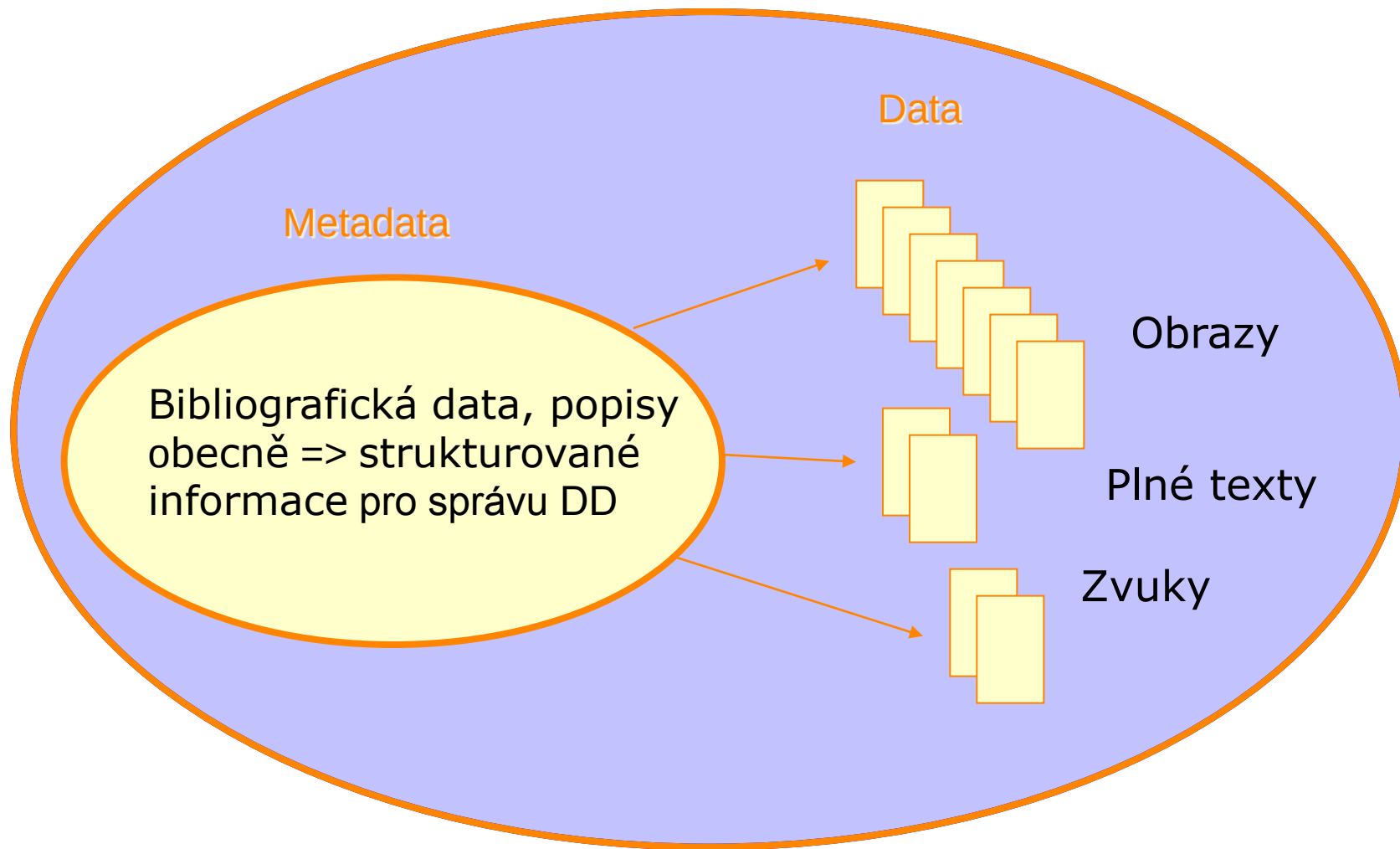
Digitalizace pro Špalíček plní funkci při ochraně sbírek.

Byly vytvořeny archivní kopie ve formátu JPEG bez komprese s barevnou kalibrací. Z nich byly odvozeny uživatelské kopie pro prohlížení na internetu.

Kvalitní archivní kopie v tiskové kvalitě snižuje potřebu manipulace s originálem.

Digitalizace pro Špalíček byla provedena na digitalizačním pracovišti AiP Beroun s.r.o. podle doporučení programu VISK 6.

Co plánujeme?

Správní systém pro Špalíček

Import popisných záznamů (dokumentů, autorit)

Import digitálních obrazů a dalších příloh (hudebních záznamů)

- Autoritní báze
- Plné texty dokumentů
- Editace metadat ve správním systému

Export a práce s daty pro prezentační účely nebo případně pro tiskové výstupy (katalogy, kartotéky, studie ...)

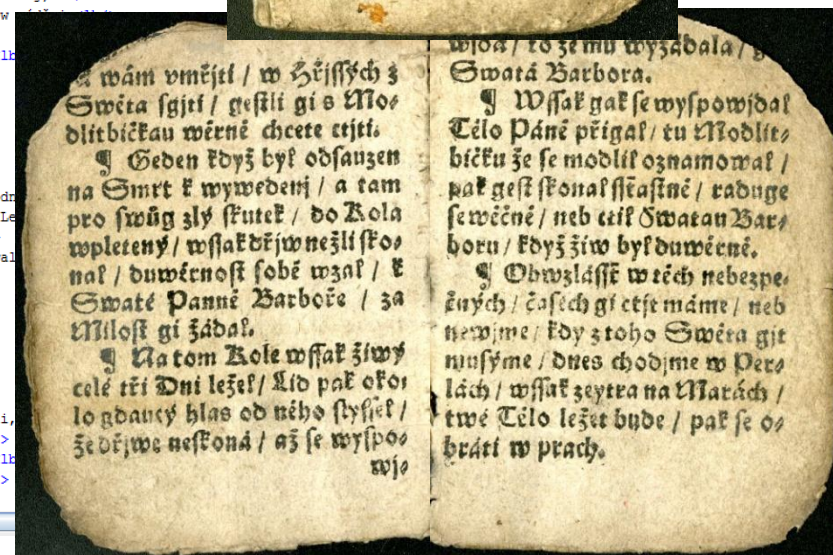
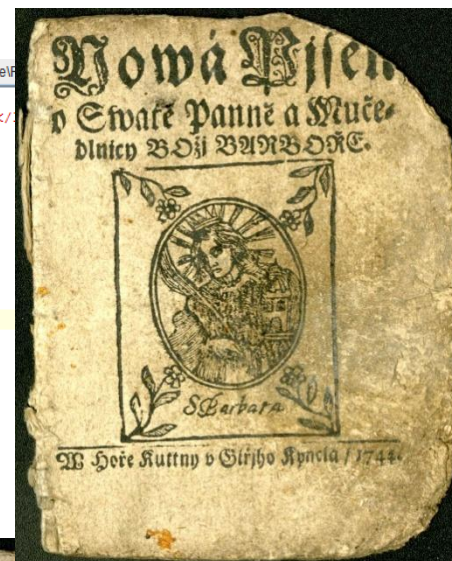

Přepis a strukturování plných textů v XML formátu TEI P5.

```

1 <?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
2 <!DOCTYPE TEI SYSTEM "mss-fulltext-table-p5.dtd">
3 <?xml-stylesheet type="text/css" href="mss-fulltext.css"?>
4 <TEI xmlns="http://www.tei-c.org/ns/1.0">
5 <teiHeader>
6 <fileDesc>
7
8 <titleStm>
9 <title>Nová píseň o svatě Panně a Mučednici Boží Barboře.</title>
10 </titleStm>
11
12 <editionStm>
13 <edition>transliterace kramářského tisku</edition><!-- Nemění se -->
14
15 <respStm>
16 <resp>transliterace textu</resp><!-- Nemění se -->
17 <name>doplnit</name> <!-- Jméno zpracovatele záznamu -->
18 </respStm>
19 </editionStm>
20
21
22 <publicationStm>
23 <publisher>Národní muzeum</publisher> <!-- Nemění se -->
24 <distributor>Spalicek.net</distributor> <!-- Nemění se -->
25 </publicationStm>
26
27
28 <sourceDesc>
29 <listBibl>
30 <bibl>
31 <idno>KMM KP 7401</idno><!-- Signatura ve tvaru KMM + fond (KMM) -->
32 <note>Zdroj fulltextu. Uložení:
33 <seg type="country">Česko</seg> <!-- Nemění se -->
34 <seg type="settlement">Praha</seg> <!-- Nemění se -->
35 <seg type="repository">Knihovna Národního muzea</seg> <!-- Nemění se -->
36 <seg type="ed">1</seg> <!-- Nemění se -->
37 </note>
38
39 </bibl>
40 </listBibl>
41 </sourceDesc>
42
43 </fileDesc>
44 <teiHeader>
45 <text>
46
47
79 <p><!-- Sloka -->
80 Pospěš sem který neznáš, tvé Smrti Hodinku,</p> <!-- element -->
81 k té Něžestě Krystově, a pozdrav Patronku,</p>
82 která od vlastního Otce vkrutného,</p>
83 vsmrcená gest byla, pro Krysta milého.</p>
84 </p>
85 </div>
86
87 <div>
88 <head><supplied>[2]</supplied></head>
89 <p>
90 Před poslední Hodinkou, když gest skonat měla,</p>
91 klekla ta Svata Panna, Ruce k Nebi zdvihla,</p>
92 aby v Světě řádný, <pb ed="1" n="3"/>kdo se vtjká k nj,</p>
93 náhlau Smrti nevmřel, skusyl Pomoc gegj.</p>
94 </p>
95 </div>
96
97 <div>
98 <head><supplied>[3]</supplied></head>
99 <p>
100 Nic lepšýho na Světě, gak sstastné skončenj,</p>
101 dnes Člowěk w zdrawy kwete, a žiw gest w swětě,
102 zeytra nenadále můž vmřiti náhle,</p>
103 co sobě tedy w Světě, mnoho zakládáme.</p>
104 </p>
105 </div>
106
107 <div>
108 <head><supplied>[4]</supplied></head>
109 <p>
110 Poslyšste hrozný Příklad, který wám předm,
111 geden Kupec bohatý gel s swým Zbožjm k Le,
112 a tu z nenadánj, na něj vyskočili,</p>
113 Mordýři genž w tom Lese, gsau se zdržowal,
114 </p>
115 </div>
116
117 <div>
118 <pb ed="1" n="4"/>
119 <head><supplied>[5]</supplied></head>
120 <p>
121 Když mu wssecko pobrali, geg zamordowali,
122 a Hlawu geho mezy Trnj gsau hodili,</p>
123 w tom Lese ta Hlawu dlouhý čas ležela,</p>
124 skrze Swatau Barboru obžiwená byla.</p>
125 </p>

```


Spolupráce s dalšími institucemi

Špalíček je otevřený ke spolupráci se všemi správci sbírek kramářských tisků v České republice i v zahraničí, ať už spravují sbírky velké či malé.

Není třeba mít data ve stejném formátu, který používáme.

Do Špalíčku je možno převést data z různých muzejních i knihovnických systémů.

15. Ach již roffici ni Bařara-
dy, též y Panneny ctný, Kon-
wersace žádné w jce s wámi mý-
ti nechcy, posledně se s wámi
žehnám, a was Panny napo-
mínám, nemilujte wjce,
než gediné srdce.

K O N E C

F1
1/1